

Afloop debat kruisvluchtwapens

De afloop van het debat in de Tweede Kamer over de plaatsing van kruisvluchtwapens in ons land stemt de VVD tot tevredenheid. Het regeringsbesluit (Expresse nr. 43) bleef onaangetaast. Het gaat in feite om een besluit, dat strikte criteria aangeeft op grond waarvan het kabinet in november 1985 en de Tweede Kamer begin 1986 slechts tot instemming met plaatsing kunnen komen.

De VVD zal in 1985-1986 het CDA wel moeten herinneren aan zijn opstelling tijdens dit debat en aan de CDA-toezegging dat het zich aan afspraken zal houden.

Het valt te betreuren, dat het CDA het kabinetsbesluit niet unaniem heeft gesteund, zoals de VVD dat wel heeft gedaan. Zeven leden van de CDA-fractie stemden voor een motie van de heer Engwirda (D'66), die de duidelijke formulering van het besluit dreigde te ondergraven. Eén lid van de CDA-fractie steunde een motie van mevrouw Ubels (EVP), waarin het gehele besluit werd verworpen. Het aantal afvalers in de CDA-gelederen liet echter nog een redelijk ruime marge voor het kabinet. De motie Engwirda werd verworpen met 71 - 79 stemmen.

Zeer verheugend was, dat één van de slechts twee aangenomen moties - er werden meer dan dertig moties ingediend - de motie van Ed Nijpels betrof, die een spoedige en aanzienlijke uitbreiding vraagt van de voorlichting op het gebied van vrede en veiligheid door de Ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie. Links stemde tegen. Wanneer aan deze motie gevolg wordt gegeven, zal een reeds lang bestaande wens van de VVD gehonoreerd worden.

De fractievoorzitter van de VVD somde in tweede termijn de redenen op, waarom de VVD het kabinet heeft gesteund in haar besluitvorming over de kruisvluchtwapens.

- 1e. Het kabinet zegt dubbel „ja” tegen plaatsing. „Ja” als er een wapenbeheersingsovereenkomst komt, en „ja” als het aantal SS-20's niet wordt bevroren.
- 2e. Het besluit van het kabinet is een exact spoorboekje, waarin alle procedures en besluiten tot en met 1 januari 1986 zijn vastgelegd.
- 3e. Aan de twee criteria die het kabinet in zijn besluit noemt wordt geen enkel criterium toegevoegd.
- 4e. De politieke koppeling tussen de Nederlandse kerntaken en plaatsing van kruisvluchtwapens wordt gehandhaafd. Tussen CDA, VVD en het kabinet bestaat daarover volledig overeenstemming.
- 5e. Nederland veedig over anderhalf jaar, als de feitelijke plaatsing wordt voorbereid, weer in de bondgenootschappelijke solidariteit terug.
- 6e. De beslissing van het kabinet zal niet over de volgende verkiezing heengetild worden. Dat laatste werd immers door premier Lubbers toegezegd en voorts nog bevestigd door het aannemen van een motie Schutte (GPV),

die vroeg om een tijdige indiening van het wetsontwerp ter goedkeuring van het plaatsingsverdrag met de Verenigde Staten.

(Voor nadere inlichtingen: dr. J.J.C. Voorhoeve, tel. 070-614911, tst. 2854.)

Middenschool

Minister Deetman van Onderwijs voert deze maand overleg met de onderwijsorganisaties over zijn voornemen met betrekking tot de middenschool en de Nota Tweede Fase Voortgezet Onderwijs. Met dit overleg wil de Minister alsnog proberen over zijn plannen tot overeenstemming te komen met het onderwijsveld.

De VVD-fractie heeft geen enkel bezwaar tegen het voeren van overleg. Zij acht zich echter niet gehouden aan de uitkomst van dit overleg. De fractie heeft immers een eigen verantwoordelijkheid.

Vooropstaat dat:

- Het in deze kabinetsperiode met betrekking tot de middenschool alleen gaat over experimenten en projecten en dat de wetgeving daarvan ook de vertaling moet zijn. Van invoering of daarop lijkende activiteiten kan dan ook geen sprake zijn.
- De middenschool nieuwe stijl tot een zo hoog mogelijk niveau van kennis en vaardigheden moet leiden voor zoveel mogelijk leerlingen.
- Dit nieuwe onderwijstype aan het eind van het derde leerjaar moet worden afgesloten met een landelijk centraal examen voor alle vakken met een doorstroom-bepalend karakter.
- Niveau-verschillen tussen de leerlingen in de school duidelijk tot uitdrukking moeten kunnen komen.
- De aansluiting tussen de middenschool nieuwe stijl en de daarop volgende schooltypen strak moet worden geregeld en niet mag leiden tot verlenging van de leerweg.
- Er slechts een van te voren vastgesteld beperkt aantal experimenten van start kan gaan, die na verloop van een aantal jaren door onafhankelijke deskundigen wetenschappelijk geëvalueerd moeten worden. Teneinde experimenten wetenschappelijk verantwoord te kunnen evalueren, kan met een beperkt aantal worden volstaan.
- Experimenten zo breed mogelijk moeten worden opgezet. Categoriele scholen kunnen derhalve voor toekenning van een experiment niet in aanmerking komen.
- Experimenten pas van start kunnen gaan op het moment dat overeenstemming is bereikt over inhoud, vormgeving en evaluatie daarvan.

De VVD-fractie zal mede gelet op het regeerakkoord met voorstellen akkoord kunnen gaan als bovenvermelde punten in de definitieve plannen zijn opgenomen.

Het resultaat van het tussen de Minister Deetman en de bonden gevoerde overleg zal dan ook primair daaraan worden getoetst.

Voor de VVD-fractie is essentieel dat experimenten een inhoudelijk kader moet worden geboden, wil er sprake zijn van het in beperkte mate starten van experimenten.

Niettemin wil een CDA-motie toch 15 à 20 nieuwe experimenten van start laten gaan, terwijl het inhoudelijk kader daarvoor niet aanwezig is. Die motie zal de VVD dan ook met kracht afwijzen.

(Voor nadere informatie: J. Franssen, tel. 070-614911, tst. 2984.)

Defensienota (1)

Op 18 juni heeft de Tweede Kamer de behandeling van de Defensienota voltooid. De VVD-fractie concentreerde haar inbreng op het volgende.

Algemeen

In ons land wordt vaak een tegenstelling gecreëerd tussen verdediging van het Westen enerzijds en de bevordering van idealistische en humanitaire doeleinden, zoals mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking, anderzijds. Deze tegenstelling is onjuist. Zoals in de Defensienota staat: „Het Westen kan zich geen keuze laten opdringen tussen het opkomen voor de mensenrechten enerzijds en het behoud van vrede en stabiliteit anderzijds”. Immers het eerste recht van de mens is dat op een veilig bestaan. De belangrijkste sociale voorziening in de maatschappij is die van veiligheid. Hoewel een deugdelijk veiligheidsbeleid van het Westen de vervolging en de verdrukking van de mens in andere staten niet kan verminderen, is dat veiligheidsbeleid essentieel om te voorkomen dat totalitaire systemen, die de mens verdrukken, zich uitbreiden. Bovendien is behoud van de vrijheid, onafhankelijkheid en veiligheid van het eigen land en West-Europa een eerste voorwaarde voor het spelen van een idealistische rol in de wereldpolitiek op lange termijn. Zonder vrijheid in West-Europa kan ons land niet voor rechten van de mens in andere landen opkomen. Zonder onafhankelijkheid van ons land, kunnen wij geen constructieve ontwikkelingspolitiek voeren.

Het militaire evenwicht tussen Oost en West is niet stabiel en vertoont een aantal gevaarlijke tendenties. Bovendien is het een evenwicht van onevenwichtigheden die elk op hun terrein uit de hand kunnen lopen.

Hoewel er op strategisch gebied pariteit tussen de Sovjet-Unie en de VS bestaat, hebben zich in de jaren 70 een aantal ontwikkelingen afgespeeld. Terwijl aan Amerikaanse kant de totale nucleaire explosiekracht drastisch is verlaagd door de invoering van precieuzere en kleinere wapens, is aan Sovjet-zijde de ontwikkeling in de richting van zwaardere wapens gegaan. Met name door de opstelling van de SS-18 en 19 is het aantal kernkoppen en de totale explosieve kracht geweldig toegenomen. De VVD vestigde de aandacht op het feit dat zelfs volgens officiële Sovjet statistieken de Sovjet-Unie met haar strategische bewapening reeds 250 lanceer-richtingen boven het Salt-plafond zit.

Dit heeft rechtstreekse betekenis voor Europa, omdat sommige lange afstands-raketten instelbaar zijn voor de middellange afstand. De SS-17 en 19, in totaal 510 stuks met ongeveer 2760 kernkoppen, staan gedeeltelijk ook op Europa gericht.

Onder het strategische niveau heeft zich halverwege de onderhandelingen over Salt-II een explosieve nieuwe ontwikkeling voorgedaan, de middellange afstands-raketten.

Hierdoor is een Sovjet overwicht, dat ongeveer viervoudig is, ontstaan. Velen in Nederland wijzen erop dat de plaatsing van kruisvluchtwapens en Pershing-II raketten een toename van de kernbewapening zou kunnen betekenen.

Vooraf de oppositie stelt „genoeg is genoeg” en vindt dat de cijfers over de strategische en middellange afstands-bewapening niet interessant meer zijn omdat het om irrationele aantallen explosieven gaat. Toch moet men daarbij de tendenties die zeer verontrustend zijn niet uit het oog verliezen. In de afgelopen jaren heeft de Sovjet-Unie het aantal kernkoppen gericht op West-Europa verdrievoudigd. In West-Europa is juist een vermindering van de aantallen kernkoppen aan de gang. Ook als men het Navo moderniseringsprogramma meetelt, betekent dat t.o. 572 nieuwe er 3000 oude worden weggehaald. Dat is vijf maal zoveel weg als erbij. Het beeld dat het Westen voortdurend wapens op wapens stapelt, is dus niet juist. Een dergelijke politiek zou door de VVD ook worden afgewezen. Ons defensiebeleid is erop gericht een verdedigingsvermogen te handhaven dat niet meer dan voldoende is voor de politiek van weerhouding (afschrikking) die oorlogvoorkomend werkt.

De Sovjetstrategie: verrassing van het Westen

Om een oorlog te voorkomen, moet men in vredetijd een defensievermogen en de politieke wil tonen om mogelijke aanvallers de hoop op een overwinning te ontnemen. Men moet het veiligheidsbeleid er dus op richten, de strategie en tactiek van de aanvaller te doorkruisen, zijn opties voor het gebruik van militaire macht te neutraliseren, en hem vóór een gevecht uitbreekt de pas afsnijden. Daarom begint een echte vredespolitiek met een grondige analyse van de strategie, tactiek en vermogens van mogelijke tegenstanders. Hier gaapt een grote lacune in de veiligheidsdiscussie in ons land. De VVD bracht naar voren dat de USSR thans de nadruk legt op de mogelijkheid een verrassingsoorlog zonder strategische kernwapens te voeren. Het militaire denken in de USSR is veel dynamischer en pragmatischer dan het door marxisme-leninisme bepaalde economische of sociale denken. Uit Sovjet publicaties blijken grote veranderingen in de leer van de oorlog.

De VVD-woordvoerder bepleitte grotere aandacht voor territoriale beveiliging, luchtverdediging en civiele verdediging om de verrassingstactieken en sabotage-netwerken zo weinig mogelijk kansen te geven. Nederland moet niet alles op de kaart van de verdediging in de Noordduitse laagvlakte stellen, maar er ook voor zorgen dat het eigen land en de aanvoerlijnen goed beschermd zijn. Nederland is hoeder van de strategische Rijndelta en is het aan de eigen bevolking en de bondgenoten verplicht die te beschermen. Of we nu Navolid zijn of neutraal, of we kernwapens hebben of niet, Nederland is een van de eerste doelgebieden van het Warschaupact als zich een internationale crisis voordoet waarin het Kremlin militaire macht tegen West-Europa zou willen inzetten.

Wapenvermindering

Er is helaas weinig reden voor de veronderstelling, dat een zeer actieve Westerse ontwapeningspolitiek het Kremlin naar een ander spoor kan leiden. Het grote chemische overwicht dat door de USSR is opgebouwd sinds de unilaterale bevestiging van chemische wapens door de VS in 1969, en de tomeloze expansie van de SS-20, zijn een waarschuwing voor hen die menen, dat eenzijdige Westerse vermindering de Sovjet defensie afremt. De verwerping van alle recente Westerse wapenbeheersingsvoorstellen, gedaan in Genève, Stockholm, Dublin en Wenen, duiden erop dat het Kremlin thans een confrontatiekoers volgt. Wij kunnen slechts hopen dat dit spoedig verandert. Werkelijke hervatting van het wapenoverleg is niet eerder dan begin 1985 te verwachten, wegens de heroverweging die thans in

de Sovjet-Unie plaatsvindt van de INF- en Start-tactiek en het wachten op de Amerikaanse Presidentsverkiezingen.

De VVD stelt zich positief op tegenover nieuwe ideeën om deze wapenbeheersingsbesprekingen weer op gang te krijgen. Er moeten echter geen grote consessies **vooraf** worden aangeboden die de kans op succesvolle onderhandelingen juist zouden kunnen schaden. Wezenlijke consessies horen pas te worden aangeboden als de Sovjet-Unie weer aan de onderhandelingstafel terugkeert. Zulke consessies horen immers deel van een „geven en nemen” te zijn dat tot een verdrag leidt.

(Voor nadere informatie: dr. J.J.C. Voorhoeve, tel. 614911, tst. 2854.)

Defensienota (2)

Militaire krachtsverhoudingen NAVO en Warschaupact (W.P.)

De Defensienota stelt terecht, dat bij vergelijking van zuiver militaire krachtsverhoudingen niet alleen naar omvang en samenstelling van strijdkrachten moet worden gekeken, maar ook naar andere factoren (militaire strategie en doctrine, paraatheid en geoeffendheid, kwaliteit en kwantiteit van materieel, enz.).

Daarbij spelen de hoogte van de defensie-uitgaven en de geografische situatie een grote rol. Het beeld, dat de Defensienota schetst, is onmiskenbaar: er is sprake van een grote overmacht van het Warschau-Pact.

Aangezien het economische vermogen van de NAVO-landen veel groter is dan van de W.P.-landen, zou de conclusie moeten zijn, dat de NAVO-landen en dus ook Nederland meer uit zou moeten en kunnen geven voor de defensie dan nu gebeurt. Politiek is dat niet haalbaar. De VVD heeft zich dan ook neergelegd bij een reële groei van de defensie-uitgaven van 2% tot 1987 en van 3% voor de jaren daarna. Maar dan zal wel nadrukkelijk naar de kwaliteit en dus naar de effectiviteit van onze defensie-inspanningen moeten worden gekeken. In dat verband kunnen de nieuwe technologische ontwikkelingen een belangrijke rol spelen. De VVD uitte kritiek op de defensie-nota van de PvdA, die de krachtsverschillen bagatelliseert en drastisch in de defensie-uitgaven wenst te snijden. Inzake de technologische ontwikkelingen stelt de VVD zich op het standpunt, dat het niet gaat om de vraag of je daar voor of tegen bent. Van belang is hoe je ermee om gaat en welke betekenis zij kunnen hebben voor de strategische en tactische concepten van de NAVO en van West-Europa zelf.

Internationale samenwerking

De VVD heeft nog eens onderstreept, dat zij een loyaal lidmaatschap van Nederland van de NAVO van groot belang acht. Zij was het eens met de opmerking in de Defensienota, dat een redelijke inbreng in de internationale samenwerking alleen mogelijk is vanuit een levensvatbare defensie-industrie.

Met betrekking tot de internationale samenwerking had de VVD enige kritiek op de wegen, die de Regering wenste te bewandelen. Enerzijds spreekt de Regering over bi-laterale samenwerking en samenwerking tussen de kleinere bondgenoten en anderzijds wil de Regering samenwerken in Europees verband of met de Europese lidlanden van de NAVO. Dit laatste zou een tegenwicht moeten vormen tegenover de suprematie van de V.S.

Ten aanzien van de positie van de Nederlandse defensie-industrie heeft de VVD gepleit voor een klimaat, waarin het Nederlandse bedrijfsleven via een praktische aanpak deel kan nemen aan concrete projecten.

In dat kader is ook de wapenexport van belang. De VVD koos voor een realistische politiek, die uitgaande van een buitenlands veiligheidsbeleid gericht op wapenbeheersing, van de toetsingscriteria uit de Ontwapeningsnota, van het soevereine recht van elk land op zelfverdediging en van het streven naar de eigen levensvatbare defensie-industrie, gericht is op daadwerkelijke participatie op de wapenexportmarkt.

(Voor nadere informatie: H.F. Dijkstal, tel. 070-614911, tst. 2292.)

Technologiebeleid

De Vaste Kamer Commissie voor Economische Zaken, het project technologiebeleid, naar aanleiding van het rapport van de Commissie Zegveld.

De VVD is van mening dat in het rapport van de commissie Zegveld de noodzaak tot technologische vernieuwing duidelijk wordt geanalyseerd en zij waardeert vooral de oriëntatie van het rapport op de marktsector. Helaas moet echter geconstateerd worden dat er sinds het uitkomen van de Innovatie Nota (1979) misschien wel van een dralend innovatiebeleid gesproken kan worden. Nederland heeft nog een lange weg op innovatiegebied te gaan. Tempo is gewenst, aldus woordvoerder Boeke van der Kooy.

Technologie heeft een functie die ligt buiten de technologie zelf. Zij stelt ons in staat om een menswaardig leven te leiden, om vrij te komen van dwingende arbeid. Technologie is een middel voor maatschappelijke en individuele doelen. De verantwoordelijkheid van de overheid is om de voorwaarden te scheppen om die technologie in de maatschappelijke en individuele doelen in te passen. De welvaart van morgen ligt in de technologische vernieuwing van vandaag. Technologische innovatie en sociale innovatie gaan hand in hand.

In de nota wordt geconstateerd dat wij in Nederland een achterstand hebben ten opzichte van de ons omringende landen op het gebied van research & development. Hier moeten wij wat aan doen, maar daarbij moet men zich wel realiseren dat het opvoeren van R&D geen zin heeft als er geen bedrijven en organisaties zijn die de resultaten in de markteconomie weten toe te passen. Vernieuwingen in bedrijven zelf zijn dus nodig en dit alles is alleen mogelijk bij een innovatief overheidsbeleid, waarbij belangrijk zijn deregulering, privatisering, defiscalisering. Vernieuwingen in bestaande bedrijven en nieuwe starters moeten gerealiseerd worden in een innovatie-stimulerend klimaat.

Naast een algemeen voorwaarden scheppend beleid is het Technologiebeleid de invulling op een specifiek beleidsonderdeel. Dat is broodnodig.

De VVD onderschrijft de noodzaak om met name het midden- en kleinbedrijf wat betreft R&D inspanningen te stimuleren. Het generieke karakter van de innovatie stimuleringsregeling spreekt de fractie zeer aan. De VVD is van mening dat het bedrijfsleven bij de vormgeving van het beleid aangaande de technologische aandachtsgebieden, wat betreft inhoudelijke keuze van onderwerpen en gebieden, veel meer betrokken dient te worden. Het bedrijfsleven dient zich hiertoe wel te mobiliseren. Een motie gaf het belang dat de VVD-fractie hieraan hecht, aan.

Vervolgens werden er enkele opmerkingen gemaakt over de marktgerichtheid van de technische wetenschappelijke instituten, zoals TNO en GTI's. De VVD-fractie vraagt zich af of hier gezien het financieel belang van de overheid stimulerende mogelijkheden liggen. Ook de mogelijkheid van een zekere mate van privatisering zou hier op zijn plaats

kunnen zijn. De Commissie Zegveld spreekt bijvoorbeeld over contactresearch.

De VVD-fractie benadrukt de grote waarde van de Innovatieve Onderzoek Programma's, mede gezien de actieve rol van het bedrijfsleven daarin.

Het innovatieve overheidsaanschaffingsbeleid richt zich tot nu toe op drie sporen, namelijk het bevorderen en doorzichtiger maken van de overheidsmarkt, het verbeteren van procedures en regels en het verbeteren van inkoopmanagement. De VVD wil hierbij ook nog op een vierde, belangrijk spoor wijzen: namelijk het aanschaffingsbeleid van producten en diensten die nog niet bestaan, doch waar op het niveau van een functiespecialisatie wel een behoefte gedefinieerd kan worden. Pas dan kan er volgens de VVD gesproken worden over een echt innovatie aanschaffingsbeleid. Het verschaffen van ontwikkelingsopdrachten voor nieuwe producten zou een mogelijk vierde spoor kunnen zijn.

In het rapport worden suggesties gedaan om bedrijven de mogelijkheid te geven meer aan R&D te doen. De VVD is van mening dat maatregelen als fiscale aftrekbaarheid van R&D kosten, de moeite van het overwegen waard zijn. Te meer daar landen als Japan, Amerika, Frankrijk, Zweden en België een dergelijke benadering wel kennen. Tenslotte wordt er gesteld dat bij de uitvoering van het technologiebeleid en het innovatiebeleid sprake is van een grote spreiding over meerdere Departementen, terwijl de verantwoording bij de Minister van Economische Zaken ligt. Dit maakt de controlerende taak van de Tweede Kamer, voor dergelijke belangrijke beleidsonderdelen, er niet gemakkelijker op.

Concluderend kan gesteld worden dat er bij de verschillende politieke partijen een duidelijke overeenstemming over de noodzaak van een Technologiebeleid viel waar te nemen. Zij het dat er op specifieke onderdelen verschillen in benadering waren te bespeuren.

(Voor nadere informatie: Drs.ir.ing. B.J.G. van der Kooy, tel. 070-614911, tst. 2393.)

Eerste Kamer:

Beleidsdebat Buitenlandse Zaken

Eén van de belangrijkste thema's uit het betoog van VVD-woordvoerder Van Bemmelen, was de onderlinge verhoudingen tussen de westelijke, democratische landen. Hij constateerde duidelijke verschillen in benadering tussen bijvoorbeeld de Verenigde Staten en de West-Europese landen.

De VVD-fractie is van mening dat het opsporen van de oorzaken, die tot minder onderlinge waardering tussen de Westerse democratieën hebben beleid, ons veel kan leren omtrent het verschil in appreciatie tussen de VS en West-Europa voor belangrijke politieke gebeurtenissen. Centraal daarin stonden de Poolse crisis, de aanleg van de Russische gastvoerleiding naar West-Europa, de oorlog in Afghanistan en het neerschieten van een Zuid-Koreaans lijnvluchtig. De VVD-fractie is de mening toegegaan dat in veel van deze gebeurtenissen de reactie van de Verenigde Staten beter dan de Europese reactie blijkt gaf van de afschuw tot de ware aard van het Sovjet-Russische systeem. Als Europeanen moeten wij toch diep bedroefd zijn dat door de houding van de Grieken, die ten tijde van het incident met het Zuid-Koreaanse vliegtuig het voorzitterschap van de Europese Raad vervulden, de Tien van Europa niet in staat bleken tot een veroordeling van dit onmenselijke gebeuren.

We constateren dat onderwerpen, beter gezegd tragedies, als de oorlog in Afghanistan en het neerschieten van een Boeing 747 een diepe indruk maakt op het Amerikaanse publiek en scherpe reacties oproept van haar politieke leiders. Een en ander vormt toch een duidelijk verschil ten opzichte van de Europese reactie.

Het is evident, dat in Europa weinig behoefte bestaat aan het langer stilstaan dan strikt noodzakelijk is bij deze gebeurtenissen. Men wil snel terug naar de orde van de dag. Schuilt daarin niet een te grote bereidheid van Europese staten om compromissen te sluiten met het Sovjet-bestel? Wij zullen het antwoord van de minister op die vraag met belangstelling afwachten, omdat een dergelijke bereidheid de eerste wankele schreden op de weg naar finlandisering kunnen betekenen.

Mensenrechten

De VVD-fractie kan zich niet aan de mening onttrekken dat ten aanzien van de Sovjet-Unie een te gemakkelijke houding wordt aangenomen door deze regering. Zulks is wellicht het resultaat van een complexe afweging waarin economische betrekkingen een rol speelden. Ik wil hier echter spreken over een omgekeerd beloningssysteem. Nog afgezien van het Sovjet-Russische optreden in Afghanistan, vindt er juist in de Sovjet-Unie zelf een verharding plaats op het gebied van de mensenrechten. Die ontwikkeling is geheel in tegenstelling tot de gerechtvaardigde verwachtingen na het Accoord van Helsinki. Bijvoorbeeld het echtpaar Sacharov, twee lichamelijk zieke oude mensen, maar geestelijk te sterk voor het Sovjet-systeem. Bijvoorbeeld mevrouw Irina Grivnina, de Moskouse dissidente, die om politieke redenen een verbanningsstraf van 5 jaar heeft uitgezeten en thans weer met arrestatie wordt bedreigd. Juist deze dagen protesteert de Stichting Comité Vladimir Boekovsky voor de Russische ambassade in Den Haag tegen de behandeling van Irina. Nederlandse parlementariërs nemen terecht deel aan deze manifestatie.

Omdat een slecht voorbeeld, ook in de politiek, vaak gemakkelijk wordt gevolgd, zijn wij van mening dat juist het gedrag van grote staten kritisch moet worden getoetst aan beleidsdoelstellingen inzake mensenrechten. Indien wij in de toekomst waarde willen hechten aan handtekeningen onder verdragen inzake wapenbeheersing, dan staan wij vandaag voor de opdracht van een correcte uitvoering van de afspraken in Helsinki. Met andere woorden voor ons is een handtekening in Geneve niet beter dan in Helsinki.

Wapenexport

De regering is van mening, dat de Europese landen een gezamenlijk standpunt zouden moeten innemen ten opzichte van de wapenexport naar het Midden-Oosten. De VVD wil de Minister dringend verzoeken de onmiddellijke stopzetting van wapenleveranties aan oorlogvoerende partijen te bevorderen. Juist omdat Europa in het Midden-Oosten géén militaire doeleinden, beoogt kan het beter dan de supermachten aldaar een bemiddelende rol vervullen. In deze zijn wij van mening dat het niet aangaat dat sommige Europese landen de vorming van een Europese Unie toejuichen, terwijl zij tegelijkertijd een volstrekt onafhankelijke rol, ook als wapenleverancier, willen blijven vervullen in een conflict dat verstrekkende gevolgen kan hebben in de wereldpolitiek.

Ook in dit opzicht is er een betere afstemming nodig tussen het gedrag van sommige Europese landen en de politiek van de Verenigde Staten, met name ten aanzien van het conflict in de Golf.

(Voor nadere informatie: A.M. van Bemmelen, tel. 070-244742.)